

Az országban lévő többi nyilvános, jótékony intézet bemutatásával végződik emez annyi érdekes adattal ellátott könyv, melynek minden fejezete megérdemelné, hogy lapokat szenteljünk neki.

A miniszternek a párisi kiállításra készült eme könyve, mely mellesleg megjegyezve, gördülékeny és hibátlan francia nyelven van megírva, megérdemli, hogy nemcsak a külföldiek, kiknek első sorban szánva volt, hanem mindenki, ki hazánk kulturája iránt érdeklődik, a legnagyobb alaposággal tanulmányozza. A munka mindenesetre azt a célt, hogy a külföldnek hazánk kulturájáról alapos és autentikus képet nyújtson, teljesen elérte.

TÉRY JÓZSEF.

L'ancienne communauté Ste-Barbe et le Collège municipal Rollin, par A. Rousselot. Páris, 1900. 204 lap és három tábla.

A párisi kiállítás alkalmával az összes középtanodai intézetek igazgatói iskoláik rövid történeti vázlatát kapcsolták a kiállított épület rajzához, a statisztikai tabellákhoz és az írásbeli dolgozatok füzeteihez. A Collège Rollin érdemes igazgatója e rövid vázlat elkészítésében annyira belemerült intézetének archivumába, hogy egy rövid notice helyett egy szép kötetet bocsátott közre, mely a francia tanügy egyik nagyobb intézetének multját és jelenét világítja meg. Tudva levő dolog, hogy a párisi intézetek közt többen már a középkorban virágoztak a Ste Geneviève halmán és hogy az Université de Paris kiegészítő részét képezték. Azon a helyen, a hol ma a Lycée Louis-le-Grand, a Lycée Henri IV, a Lycée St. Louis (régente Collège d' Harcourt), a Collège Ste-Barbe állnak, az egyetem egyes doktori pensionatusokat tartottak, melyek idővel collegiumokká alakultak át, ahol a francia nemesi és polgári rend gyermekeit neveltette. Egyike a legrégebbeknek volt a Szt. Borbáláról elnevezett Collège Sainte-Barbe, melyet Hubert János 1430-ban alapított s a mely a mai Collège Rollin őszanyja. Rousselot művének első fejezetében nagyon vonzón adja elő ezen intézet sorsát alapításától egész a francia forradalomig. Főleg két munkára támaszkodik. Lefeuve 1853-ban megjelent *Histoire du Collège Rollin* cz. művére és a nagy hírvű Quicherat: *Histoire de Ste-Barbe* alapvető munkájára, melyet az Ecole des chartes e kitünő tanára 1860-ban tett közzé. Az intézet főbb régensei között a középkor végén említendőek Bouet István és Lemaistre János, kik Ste-Barbe-nak nagy hírt és dicsőséget szereztek. Érdekes megtudni, hogy a XVI. század elején egy portugalli születésű gazdag pap, Diogo de Gouvêa vette meg az intézetet és hogy oda ötven nemes portugalli ifjat hozott tanulókul. Itt tanult tiz éven át a jezsuita rend alapítója, Loyolai Ignác, itt Xavier-i szt. Ferencz, India és China első apostola, de itt egyszersmind

a francia reformatio nagy alapítója, Kálvin János. A Collège a XVI. század folyamán nagyban emelkedett; a XVII-ben, mint egyáltalán a liberálisabb hajlamú intézetek, a jezsuiták támadásának volt kitéve, főleg azért, mert a híres jansenista Germain Gillot és utódja, Durieux Tamás Nicole és Arnould módszerét hozták be és oly derék tanulókat képeztek, hogy a *Gillotin* cím, azaz a Gillot módszere alapján készült ifjak, egyszersmind ajánló levélül szolgált a társaságban. A jezsuiták mindent elkövettek, hogy a szabad gondolkodás ezen ápoló iskoláját hatalmukba kerítsék. Végre 1730-ban XV. Lajos Ste-Barbe-ot állami intézetté alakította át, a hol ezután főleg papi pályára készülő ifjakat neveltek. A nagy forradalom korában elpusztult, mint Franciaország legtöbb intézete, hogy nemsokára hamvaiból új életre ébredjen. Ekkor történt meg, hogy a Sainte-Barbe nevet két külön intézet viselte, Victor de Lanneau ugyanis a régi Ste Barbe épületében új iskolát nyitott és annak a régi dicső nevet meghagyta, de a régi collegium egyes tanárai, a kik a forradalom rémes napjaiban a Páris szomszédságában levő Gentilly-ben húzódtak meg, visszajöttek a fővárosba és a rue des Postes egyik régi klastromában folytatták tanításukat. Hosszú időn át küzdöttek a Lanneau intézete ellen, mely szerintök az ő szép nevüket bitorolta. E túsában az iskola egykori tanítványai, mint Féletz, akadémikus és a Journal des Débats hírneves kritikusa, az akkor még fiatal Villemain és Scribe is részt vettek.

Végre 1830-ban a miniszterium elhatározta, hogy a Lanneau alapította intézet, minthogy a régi Ste-Barbe helyén áll, megtartja e nevet — most is fennáll, mint magánintézet a Sorbonne közelében, a miniszterium segélyével — míg a tulajdonképi Ste-Barbe a híres pædagogus Rollin nevet veszi fel. 1826-ban ez utóbbit Páris városa vette meg és még mai napig a közoktatásügyi miniszterium felügyelete alatt bírja. Egyik híres igazgatója Defauconpret, a ki 35 éven át vezette, adta meg neki jó hírét a XIX. század folyamában. Ő dolgozta ki modern szellemben házi rendjét, melyet Rousselot műve teljesen közöl. E házi rend itt jóval előbb, mint az állami intézetekben hozta meg gyümölcsét. 1876-ban az intézet a Quartier Latin-t elhagyta, hogy a Páris városa által épített, valóban nagyszerű lakóhelyét az Avenue Trudaine-ben elfoglalja. E városrész sokkal magasabban fekszik és üdítő levegője jól hat úgy a tanulókra, mint a tanári karra. Ez utóbbit, úgy mint az állami intézetek tanárait, ugyanazon minősítvények alapján a miniszterium nevezi ki a vidéken töltött több évi gyakorlat után. Mint az állami lyceumok fővárosi tanárai hat osztályba vannak sorolva, 5500 egész 8000 frank fizetéssel, egy 9000 franknyi külön osztálylyal. A városi tanács a tanári kart ezenkívül többféle kedvezményben részesíti. Így ha négy évi szolgálat után a hivatalos promotiót nem kapta meg egy tanár, a város az 500 franknyi pótlékot mégis megadja; a collegium könyvtára az összes párisi középiskolaiak

közt a leggazdagabb, mert az állami lyceumokban a miniszterium csak az általa támogatott műveket küldi be, míg a város külön budget-et szavaz meg erre; a collegium physikai, vegytani és természettudományi gyűjteménye egyike a legkiválóbbaknak. Minthogy ez Páris városának egyedüli teljes középiskolája, — a *Collège Chaptal* csak az enseignement moderne-t foglalja magában — a tanács sohasem zsugorodik. A tanítványok száma 1300 és 1400 közt ingadozik évenként, de az egyes osztályokban harmincnél több tanuló nincs. Van teljes bennlakó, félig, vagyis reggeltől estig bennlakó és bejáró, a kik csak a tanórákra jönnek. Ez utóbbiak aránylag legnagyobb számmal. *Rollin* az egyedüli párisi középiskola, a hol a közhasználatban levő közös hálószobák (dortoirs) helyett minden egyes bennlakó tanulónak külön kis szobája van. Egy ilyen szoba mintázata a világkiállításon Páris városának pavillonjában látható volt.

1885-ben e collegiumban a gymnasiumi teljes cursus mellé az enseignement moderne-t, vagyis a reáliskolai tanfolyamot állították fel. E két teljes cursuson kívül vannak még, mint a párisi nagyobb lycéekben, külön osztályok az Ecole polytechnique, az Ecole de St. Cyr, az Ecole normale supérieure, az Ecole centrale (megfelel a külföldi polytechnikumnak) és az Institut agronomique cz. állami intézetek felvételére pályázók számára, mert ismeretes, hogy Franciaországban e speciális iskolákat mindig concursus, azaz vizsgálatok útján s nem protectio révén töltik be. Ezen tanulók előkészítésére külön tanárok működnek.

1847 óta egy Association amicale des anciens élèves du Collège Ste-Barbe-Rollin is fennáll, melynek statutumait e könyvben szintén megtaláljuk, valamint a három táblán a mai Collège fényképét és a régiak tervrajzát. A szerző még azoknak a tanulóknak a lajstromát is adja, kik az irodalom, tudomány, művészet, a hadi és politikai élet terén nagy szerepet játszottak. Számuk valóban nagy; a Magyarországon is ismertek közt említhetjük: Vиллемain, Nisard, Montalambert, Duruy, Gaston Paris, a két St. Claire-Deville, Beulé és Sorel nevét. Mint az érdekes mű szerzője mondja, valóban büszke lehet az ember, egy ily intézethez tartozni; tegyük hozzá — különösen, ha mint ezen sorok írója, a Duna, Rába és Rábcza partjain látta meg a napvilágot.

Páris, 1900. október hóban.

KONT IGNÁCZ.